

gospodarske, obrtniške in narodne.

zhajajo vsako sredo po celi pōli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 19. julija 1876.

Obseg: Kedaj je pravi čas žetve. — Gospodarska skušnja. — Gospodarske novice. — Živinozdravniška skušnja. — Kmetijski zgodovinski spomini vsega sveta vredjeni po mesecih. (Dalje.) — O vcenitvi zemljišč zaradi vravnjanja gruntnega davka. — Kaj so akcije ali delnice. — Zapisnik 38. odborove skupščine Matice slov. 13. julija 1876. — Pogovor dveh Kranjskih kmetov o Turški vojski. — Nekateri pregovori v Slovenskih goricah. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Kedaj je pravi čas žetve.

V 26. listu so „Novice“ povedale, kedaj je pravi čas košnje, naj povedó danes, kedaj je pravi čas žetve.

Pri žetvi utegne gospodar zabresti v dve napaki: ali da prezgodaj dá žeti, ali pa prepozno. Oboje je škodljivo in to prav škodljivo. Res je sicer, da se to manjkrat primeri, da se prezgodaj žane; prav pogostoma pa se pri kmetih nahaja prepozna žetev. Glavna krivda ene ali druge napake pa je to, da pri prostim kmetičem podlage manjka, po kateri bi navedeni napaki razsodili, to je, manjka jim znanja kemije.

Kedaj je žetev prepozna? — Žetev je takrat prepozna, kedar je slama že popolnoma zvenéla in je zrnje v klasji trdo ali kakor ga sem ter tje imenujejo, do „mrtvega zrelo“.

Škoda, ki izvira iz takih prepoznih žetev, je mnogovrstna.

Eno je to, da se pri žetvi, vezanji in stavljanji snopov, pri nakladanji in odkladanji prezrelih snopov toliko zrnja pogubi, kolikor se ga je vsejalo. Da to ni preveč rečeno, temu je dokaz to, da po preoranem strnišču se cela njiva tako gosto posejana kaže, kakor da bi jo bil gospodar nalašč posejal. Tudi vrabcev in družih tičev se vidi obilo na taci njivah, kamor tudi kuretina rada zahaja. Razen raztresanega zrnja se pri prezrelem žitu, posebno rži in ječmenu, klasje rado lomi, ki se potem po polji pogublja.

Druga škoda prepozne žetve je ta, da je zrnje veliko manj vredno, kakor bi bilo, ko bi se bila žetev o pravem času opravila. Kemija namreč spričuje, da vsako zrno en mesec pred prezrelostjo sladkora (cukra) in mlečnega soka v sebi ima in da se ti tvorini polagoma strdite zato, ker se sladkor premeni v moko, — mlečnati sok pa v vlečič (Kleber) in pa v beljakovec. Ko se je ta prememba zgodila (in to se zgodi 14 dni pred tako imenovano „mrtvo zrelostjo“), takrat ima zrno (seme) največ močca (Stärkemehl) in pa vlečca (Kleber) v sebi; takrat je zrnje najtežje, takrat dá največ in najlepše moke, pa najmanj otrobov, ker takrat je njegova luskinja najtenija. Vsakdo pa vé, da je moka več vredna kakor so otrobi, in da mlinarji, peki in pivarnice žito s tenkimi luskinjami, tedaj tako, ki malo otrobov, moke pa veliko dá in je težje, plačujejo

veliko dražje kakor prezrelo (do mrtvega zrelo), ki je zgubilo navedene lastnosti.

Tretja škoda prepozne žetve je ta, da vlesenéla slama trda postane in za klajo veliko manj vredna.

Kdor te trojne preočitne škode prepozne žetve ne vidi, mora leslep biti, in ni mu pomagati, če gospodarstvo njegovo gré rakovo pot.

Al tudi prezgodnja žetev je napačna in gospodarju na škodo. Prezgodnja žetev pa je ona, ko je slama še zelena, zrnje v klasji pa še mlečno.

Če tako žito prezgodaj žaneš, se zgrbi zrnje, manjše in lože postane. Slama taka, še zelena, res, da je bolj redivna, tedaj za klajo več vredna, al neumen gospodar mora biti tak, kdor si zavoljo slame pokvari veliko več vredno zrnje.

Pravi čas žetve, to je, oni čas, ko je zrnje najtežje in v luskinjah najtanjšje, slama pa je najmanj klajne vrednosti zgubila, vsak umen in misleči gospodar po takem prav lahko določi. Manj skušenim kmetom pa naj veljá to-le vodilo: „Raji dva dni prezgodaj, kakor dva dni prekasno!“

Pri sočivji (fižolu, bobu, grahu) je pa druga kakor pri žitu. Pri fižolu in bobu ne smeš čakati tako dolgo, da stročje začne črneti; treba je, ga izruti, ko se je fižol v stročji popolnoma izrastel. Grah in grahoro pa spravi domú, ko je večina onega stročja, ki je prvo cvetelo, zrelo, čeravno so na vrhu stebelj še nekateri nezreli stroki ali celó v cvetji. Lečo spravi domú že, ko je na pol zrelo, in zmirom le o lepem vremenu, sicer rada iz strokov izpada.

Gopodarska skušnja.

* *Bramorje pokončati* je zdaj ugoden čas. Ta žival na suhih travnikih, njivah in po vrtilih koplje ravne hodnike in pri tem delu ogrize in ogloda vse tanke korenice in celó mladim drevesom škodo dela. Samica znese meseca junija in julija v okroglo jamico poldrug čevelj pod zemljo do 300 rumenkastih, kot konoplino zrno debelih jajic. Ličinke (črvi) živé nekoliko časa v društvu; takrat je najlože jih izkopati in pokončati. — To starodavno skušnjo potrjuje predstojnik podružnice Idrijske gosp. Leskovec, ki nam piše, da se je ondi in tudi drugod sila veliko tega škodljivega mrčesa letos prikazalo na vrtilih in na njivah, in da se mu je posrečilo, cela gnjezda bramorjev pokončati. Zato priporoča, naj se tako-le ravna: Gospodarji, ki imajo travnike ali

s travo obsejane njive blizo vrtov, kjer bramor škodo dela, naj travnike po košnji natanko ogledajo in kjer gola ali ko dlan velika nekoliko viša in trda mesta najdejo, naj jih z lopato vzdignejo in izkopljejo; cela gnjezda jajic ali že ličink bodo našli, ki naj se s kropom ali kakor koli drugače pokončajo. O poli uri — pravi g. Leskovec — je našel 12 tacih gnjezd, in če je vsako gnjezdo le 200 jajic imelo, pokončanih je bilo 2400 bramorjev.

Gospodarske novice.

* *Živ krompirjev žužek*, „koloradovec“ imenovan — je vkljub prepovedni postavi iz severne Amerike priromal v Evropo. Tako se piše iz Bremena, da ga je našel delavec, ko je 16. dne u. m. na železnici žaklje čedil, v katerih so na parobrodu koruzo dobili iz New-Yorka. Ker v kolodvoru v poduk delavcem visi podoba tega strahovitega mrčesa, so ga brž spoznali; vjetemu so prinesli krompirjevega perja, na katerega se je koloradovec mahoma spravil z očividnim veseljem. Ker je ladja, ki ni več krompirja imela, najmanj 20 dni potrebovala, da je iz New Yorka prišla v Bremen, je moral on ali ves čas stradati, ali pa se živiti od kake druge hrane. Vsakako je treba gospodarjem paziti, da se po Evropi ne zatrosi še ta nadloga.

* *Da krava med molžo ne more z repom mahati*, iznašel je neki Anglež pripravo, s katero se rep za čas molže priveže na koléno. — Da kravam ni, ko jih muhe nadlegovajo, privezani rep všeč, in da so pri molži zatega del še bolj nepokojne, gosp. Tomaž Pedden menda ni pomislil.

Živinozdravniška skušnja.

* *Karbolna kislina izvrstno zdravilo pri starih ranah in komatnih otiskah*. S karbolno kislino, zdravilom novejšega časa, ki se v vsaki apoteki dobi, pomešano z vodo, se večkrat na dan pomoči rana. Sama karbolna kislina pa se ne sme jemati, ker je razjedna, ampak 1 del te kisline se mora pomešati z 80 deli vode.

Kmetijski zgodovinski spomini vsega sveta vredjeni po mesecih.

Po „Oesterr. Landw. Wochenblatt.“

(Dalje.)

Meseca julija.

Dné	Leta	
9.	1849.	je bil najbolj vroč dan na Francoskem; gorkomer je kazal čez 41 stopinj po R.
9.	1860.	so na Švabski planini „Alb“ v Virtembergu zmrznili vsi poletni sadeži.
10.	1565.	je kapitan Hawkins pripeljal iz Santa Fé a prvi krompir v Evropo; ljudje so ga izprva le radovedno gledali kot neznano stvar, pa ne sadili.
10.	1868.	je umrl dr. Henrik Viljem Pabst v Hüteldorfu poleg Dunaja, bil je eden najslavnejših učiteljev in pisateljev kmetijskih.
11.	1854.	je bila v velikem vojvodstvu Baden-u oklicana postava, katera prepoveduje razkoševanje zemljišč tako, da se polja in senožeti ne smejo razkositi na manj kakor na četrt oral, gozdi in pašniki pa ne pod 10 oralov.
12.	1479.	so gosenice v Švajci tako strašno škodo naredile, da so v Bernskem kantonu v cerkvah molili za odvrnitev te nadloge.

Dné Leta

13.	1788.	je po vsem Francoskem pobila grozna toča vse sadeže; samo v 1039 občinah je naredila škodo cenjeno na 25 milij. frankov.
13.	1807.	je bila najhujša vročina na Nemškem, — v Stuttgartu je gorkomer 39 stopinj R. v senci kazal.
13.	1808.	je bila najhujša vročina na Angleškem, gorkomer je v Londonu kazal v senci 33 stopinj.
14.	1750.	so se prikazale silne trume kobilic na Ogerskem, v Avstriji in na južnem Nemškem, ki so strašno poškodovale polja.
14.	1847.	so žareči kamenji izpod neba padali v Brunovem na Českem.

(Dalje prihodnjič.)

O vcenitvi zemljišč zarad vravnjanja gruntnega davka.

Vcenitev zemljišč na podlogi vrstilne tarife se je tudi v Logaškem cenilnem okraji, in sicer v katastralni soseski Vojska 17. dne t. m. začela. To važno opravilo izvršuje se sedaj v vsi deželi Kranjski, le v cenilnem okraji Ljubljanskega mesta še ne.

Vsa pozornost se tedaj zdaj obrača do vcenilcev in od njih pričakuje ugodna rešitev imenitue njihove naloge.

In zopet moramo povdarjati željo vse dežele naše, da se to jako važno opravilo na korist našim, z gruntnim davkom preobloženim poljedelcem reši. Ne le cenilcem, ampak vsem, ki imajo besedo pri vcenitvi zemljišč in pri vredbi zemljiščnega davka v deželi naši, priporočamo tedaj, naj na vse strani previdno ravnajo, in vse razmere in okoliščine, ki imajo vpliv na viši ali nižji dobrotni razred dotičnega zemljišča, dobro prevdarijo, predno zadnjo besedo izrekó. Kjer je to ali uno dvomljivo, naj se z odločbo ne prenaglijo, marveč naj dotični kos (parcelo) na tanko še enkrat pazljivo pregledajo. Pri tem opravilu pa naj se ne dadó od nikogar motiti, ampak ravnajo naj po svoji najboljši vednosti in vesti. Naj jim bode vselej le stvar, ne pa dotična oseba pred očmi. S tem pa nikakor ni rečeno, naj se kako dobro pojasnilo dotičnega župana ali družih zaupnih mož, od njega k vcenitvi poslanih, naravnost odbije, ali celó prezre, kajti nihče tajiti ne more, da so domačim nekatere razmere v soseski najbolj znane. V take razmere spadajo, na priliko, zaporedne povodnji, ki zemljišča potaplajo in rastline kvarijo, dereče vode in hudourniki, ki zemljišča posipljejo s peskom itd.

Posebna pozornost je pa potrebna pri vcenitvi obširnih pašnikov in gozdov dežele naše, ki se večidel tudi le v velikih kosih nabajajo, in ima vsak obširni kos po več dobrotnih razredov v sebi. Pri prevdaranju čistega prinosa je tu poglobitna reč njih lega, in pa to, ali je mogoče tudi ves vžitek od njih si v prid obračati ali ne. Kaj neki koristi pašnik, če je še tako dober, pa je v strmini, da živina brez nevarnosti do trave ne more; ali pa, če v dotičnem kraju navadno ni dosti živine, da bi se vsa paša tudi v prid obrniti zamogla? In kaj lastniku hasne le gozd na dobri zemlji, če je pa zeló oddaljen, ali pa če je lega njegova taka, da se gozdni pridelki iz njega prav težko domú spravijo, in se, kar se v več krajih godí, drva in oglje na hrbtu veliko daljavo nositi morajo, kjer spravljanje na dom več stane, kakor so gozdni pridelki doma vredni? Naj ne moti tu nikogar nizka tarifa zadnjih razredov, in naj to nikakor k površnemu ravnanju pri vcenitvi